

Órai feladatok

- Egyváltozós multiplikátorral tegyük egzakttá és oldjuk meg az alábbi differenciálegyenleteket!
  - $(1 - xy) + (xy - x^2)y' = 0$
  - $e^{-y} + (xe^{-y} - 2ye^{-2y})y' = 0$
- Oldjuk meg a következő állandó együtthatós, homogén, lineáris differenciálegyenleteket!
  - $y'' - 5y' + 6y = 0$
  - $y'' - 6y' + 9y = 0, \quad y(0) = 1, \quad y'(0) = 2$
  - $y'' + 4y = 0$
- Írjuk fel az általános megoldását annak a homogén, lineáris differenciálegyenletnek, amelynek karakterisztikus egyenlete $m^2(m - 1)^3(m^2 + 1)$. Melyik ez a differenciálegyenlet?
- Milyen próbafüggvényt használnánk ahhoz az állandó együtthatós, inhomogén, lineáris differenciálegyenlethez, amelynek jobb oldalán a következő függvény áll? A karakterisztikus egyenlet milyen gyökei esetén kell még alkalmas x -hatvánnyal megszorozni a próbafüggvényt?
  - $5x^2 - 1$
  - $x \cos 3x$
  - $e^{2x} \sin x$
- Oldjuk meg a következő inhomogén, lineáris differenciálegyenleteket!
  - $y'' + 2y' + y = \sin x$
  - $y'' + 2y' + y = xe^{-x}, \quad y(0) = 1, \quad y'(0) = -1$

Gyakorló feladatok

- Egyváltozós multiplikátorral tegyük egzakttá és oldjuk meg az alábbi differenciálegyenleteket!
  - $(y \sin x - 1) + y' \cos x = 0$
  - $x(y^2 + 1) + y(1 - x^2)y' = 0$
- Oldjuk meg az $y^{(4)} + 2y'' + y = 0$ állandó együtthatós, homogén, lineáris differenciálegyenletet!
- Oldjuk meg a következő inhomogén, lineáris differenciálegyenleteket!
  - $y'' + y = -4 \cos x, \quad y(\pi) = 0, \quad y'(\pi) = \pi$
  - $y''' - y'' - 2y' = x^3 + e^x$

Az órai feladatok megoldása

- a) $P_y = -x, \quad Q_x = y - 2x$, tehát a differenciálegyenlet nem egzakt. Viszont $\frac{P_y - Q_x}{Q} = \frac{x - y}{xy - x^2} = -\frac{1}{x}$ csak x -től függ, így van x -től függő $M(x)$ multiplikátor, amelyre $\ln M(x) = \int -\frac{1}{x} dx = \ln \frac{1}{x} + c$, tehát $M(x) = x$ jó multiplikátor. Ezzel felszorozva az egyenletet az

$$\left(\frac{1}{x} - y\right) + (y - x)y' = 0$$

egzakt differenciálegyenlethez jutunk. A megoldáshoz olyan $u(x, y)$ függvényre van szükségünk, amelyre $u_x = \frac{1}{x} - y$ és $u_y = y - x$, tehát $u(x, y) = \ln x - xy + \frac{1}{2}y^2$ megfelel. Így a megoldás az $\ln x - xy + \frac{1}{2}y^2 = C$ implicit egyenlet által meghatározott y függvény.

b) $P_y = -e^{-y}$, $Q_x = e^{-y}$, tehát a differenciálegyenlet nem egzakt, és $\frac{P_y - Q_x}{Q} = \frac{-2e^{-y}}{xe^{-y} - 2ye^{-2y}} = \frac{-2}{x - 2ye^{-y}}$ nem csak x -től függ, tehát nincs $M(x)$ multiplikátor. Viszont $\frac{Q_x - P_y}{P} = \frac{2e^{-y}}{e^{-y}} = 2$ csak (legfőljebb) y -től függ, tehát $N(y)$ multiplikátor létezik: $\ln N(y) = \int 2 dy = 2y + c$ miatt $N(y) = e^{2y}$ megfelel. A differenciálegyenletet ezzel végigszorozva az

$$e^y + (xe^y - 2y)y' = 0$$

egzakt differenciálegyenletet kapjuk. Ennek megoldását az $u(x, y) = xe^y - y^2$ függvényből az

$$xe^y - y^2 = C$$

implicit egyenlet adja.

2. a) A karakterisztikus egyenlet $m^2 - 5m + 6 = 0$, a gyökei 2 és 3 (mindegyik egyszeres, mert $m^2 - 5m + 6 = (m - 2)(m - 3)$), az általános megoldás $y = c_1 e^{2x} + c_2 e^{3x}$.

b) A karakterisztikus egyenlet $m^2 - 6m + 9 = 0$, azaz $(m - 3)^2 = 0$, ennek egyetlen gyöke a 3, ami kétszeres gyök. Az általános megoldás $y = c_1 e^{3x} + c_2 x e^{3x}$. Erre $y' = 3c_1 e^{3x} + c_2(1 + 3x)e^{3x}$. A kezdeti feltételekből $c_1 = 1$ és $3c_1 + c_2 = 2$, tehát $c_2 = -1$, és $y = e^{3x} - x e^{3x}$.

c) A karakterisztikus egyenlet $m^2 + 4 = 0$, a gyökei $\pm 2i$ (mindkettő egyszeres), a megoldása $y = c_1 \cos(2x) + c_2 \sin(2x)$.

3. A karakterisztikus egyenlet gyökei 0 (2-szeres), 1 (3-szoros) és $\pm i$ (mindkettő egyszeres). Ebből az általános megoldás $y = c_1 + c_2 x + c_3 e^x + c_4 x e^x + c_5 x^2 e^x + c_6 \cos x + c_7 \sin x$.

4. a) A próbafüggvény $Ax^2 + Bx + C$, és ezt akkor kell x^s -nel megszorozni, ha 0 a karakterisztikus egyenletnek s -szeres gyöke.

b) A próbafüggvény $(Ax + B) \cos 3x + (Cx + D) \sin 3x$, és akkor kell x^s -nel megszorozni, ha $3i$ a karakterisztikus egyenletnek s -szeres gyöke.

c) A próbafüggvény $Ae^{2x} \cos x + Be^{2x} \sin x$, és akkor kell x^s -nel megszorozni, ha $2 + i$ a karakterisztikus egyenletnek s -szeres gyöke.

5. a) A karakterisztikus egyenlet $m^2 + 2m + 1 = 0$, azaz $(m + 1)^2 = 0$. Ennek a -1 kétszeres gyöke, tehát a homogén differenciálegyenletnek a $c_1 e^{-x} + c_2 x e^{-x}$ az általános megoldása. Az inhomogénhez próbafüggvény $y_p = A \cos x + B \sin x$ (nem kell x -szel beszorozni, mert i nem gyöke a karakterisztikus egyenletnek). Ezt behelyettesítve az inhomogén differenciálegyenletbe azt kapjuk, hogy $2B \cos x - 2A \sin x = \sin x$. Tehát $B = 0$ és $A = -\frac{1}{2}$, az inhomogén differenciálegyenlet megoldása pedig $y = -\frac{1}{2} \cos x + c_1 e^{-x} + c_2 x e^{-x}$.

b) A homogén ugyanaz, az inhomogén megoldásához a próbafüggvény viszont $(Ax + B)e^{-x} \cdot x^2 = (Ax^3 + Bx^2)e^{-x}$ (x^2 -tel azért kellett beszorozni, mert a -1 a karakterisztikus egyenletnek kétszeres gyöke). Az inhomogén differenciálegyenletbe behelyettesítve ezt a próbafüggvényt azt kapjuk, hogy $(6A + 2B)xe^{-x} + 2Be^{-x} = xe^{-x}$, amiből $B = 0$ és $A = \frac{1}{6}$. Így a differenciálegyenlet általános megoldása $y = \frac{1}{6}x^3 e^{-x} + c_1 e^{-x} + c_2 x e^{-x}$. A kezdetiérték-probléma megoldása: $y = \frac{1}{6}x^3 e^{-x} + e^{-x}$.

A házi feladatok megoldása

1. a) $P(x, y) = y \sin x - 1$, $Q(x, y) = \cos x$, $P_y = \sin x$, $Q_x = -\sin x$, tehát az egyenlet nem egzakt. $\frac{P_y - Q_x}{Q} = \frac{2 \sin x}{\cos x}$ csak x -től függ, tehát van $M(x)$ multiplikátor. Erre

$$\ln M(x) = \int \frac{2 \sin x}{\cos x} dx = -2 \ln(\cos x) + c = \ln \frac{1}{\cos^2 x} + c,$$

tehát $M(x) = \frac{1}{\cos^2 x}$ megfelelő. Ezzel végigszorozva az egyenletet:

$$y \frac{\sin x}{\cos^2 x} - \frac{1}{\cos^2 x} + y' \frac{1}{\cos x} = 0,$$

ami már valóban egzakt. Az új egyenlethez tartozó $u(x, y)$ függvényre $u_x = y \frac{\sin x}{\cos^2 x} - \frac{1}{\cos^2 x}$, és $u_y = \frac{1}{\cos x}$, aminek az egyik megoldása $u = \frac{y}{\cos x} - \operatorname{tg} x$, tehát a differenciálegyenlet y megoldása az $\frac{y}{\cos x} - \operatorname{tg} x = C$, azaz $y = \sin x + C \cos x$.

b) A differenciálegyenlet nem egzakt, $\frac{P_y - Q_x}{Q} = \frac{4xy}{y(1-x^2)} = \frac{4x}{1-x^2}$ csak x -től függő, és így ad egy $M(x)$ multiplikátort, amelyre $\ln M(x) = \int \frac{4x}{1-x^2} dx = -2 \ln(1-x^2) + c = \ln \frac{1}{(1-x^2)^2} + c$, vagyis ($c = 0$ -val) $M(x) = \frac{1}{(1-x^2)^2}$. Ezzel végigszorozva a differenciálegyenletet:

$$(y^2 + 1) \frac{x}{(1-x^2)^2} + \frac{y}{1-x^2} y' = 0.$$

Ennek az egzakt differenciálegyenletnek a megoldását annak az $u(x, y)$ függvénynek a segítségével tudjuk kifejezni, amelyre

$$u_x = (y^2 + 1) \frac{x}{(1-x^2)^2} \text{ és } u_y = \frac{y}{1-x^2}.$$

Ennek az egyik megoldása $u = \frac{1+y^2}{1-x^2}$, így a differenciálegyenlet y megoldására

$$\frac{1+y^2}{1-x^2} = C, \text{ azaz } y = \pm \sqrt{C(1-x^2) - 1}.$$

2. A karakterisztikus egyenlet $m^4 + 2m^2 + 1 = 0$, azaz $(m^2 + 1)^2 = (m - i)^2(m + i)^2 = 0$, és ennek i (és $-i$ is) kétszeres gyöke. Tehát a megoldás $y = c_1 \cos x + c_2 \sin x + c_3 x \cos x + c_4 x \sin x$.

3. a) A karakterisztikus egyenlet $m^2 + 1 = 0$, gyökei $\pm i$ (egyszeresek), a homogén differenciálegyenlet megoldása $c_1 \cos x + c_2 \sin x$. Az inhomogénhez a próbafüggvény $(A \cos x + B \sin x) \cdot x = Ax \cos x + Bx \sin x$. Behelyettesítés után azt kapjuk, hogy $-2A \sin x + 2B \cos x = -4 \cos x$, amiből $A = 0$ és $B = -2$. Tehát az általános

megoldás $y = -2x \sin x + c_1 \cos x + c_2 \sin x$, és a kezdetiérték-probléma megoldása $y = -2x \sin x + \pi \sin x = (\pi - 2x) \sin x$.

b) A karakterisztikus egyenlet $m^3 - m^2 - 2m = 0$, azaz $m(m - 2)(m + 1) = 0$. A gyökei $0, 2, -1$, egyszeresek, a homogén általános megoldása $c_1 + c_2 e^{2x} + c_3 e^{-x}$. Az inhomogént két részre bontjuk. Az x^3 jobb oldalhoz a próbafüggvény $(Ax^3 + Bx^2 + Cx + D)x = Ax^4 + Bx^3 + Cx^2 + Dx$. Behelyettesítés után ebből az $y_1 = -\frac{1}{8}x^4 + \frac{1}{4}x^3 - \frac{9}{8}x^2 + \frac{15}{8}x$. Az e^x jobb oldalhoz a próbafüggvény Ae^x , és behelyettesítés után az $y_1 = -\frac{1}{2}e^x$ megoldást kapjuk. Tehát az eredeti differenciálegyenlet általános megoldása $y = -\frac{1}{8}x^4 + \frac{1}{4}x^3 - \frac{9}{8}x^2 + \frac{15}{8}x - \frac{1}{2}e^x + c_1 + c_2 e^{2x} + c_3 e^{-x}$.